

of science and technology, since the international does not contradict the national, but enriches and motivates its novelty.

Key words: Ukrainian juridical terminology, term, terminosystem, dictionaries, translating lexicography.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2016 р.

Прийнято до друку 23.09.2016 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Ніколаєнко І. О.

Н. С. Сухачова (Полтава)

УДК 81'37:[001.4:005]

**СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ
ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
ПАРЦЕЛИ ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ
ЯК СКЛАДНИКА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ДОМЕНУ
MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ**

Будь-яка науково-практична діяльність, менеджмент зокрема, є відносно обмеженою сферою зі своєю специфікою. Інформація про цю діяльність, яка завжди здійснюється за певним сценарієм і містить певну кількість компонентів [Ивина 2003: 97], упорядковується за допомогою концептуальної моделі. Така модель уможливорює семантичну (тематичну, ідеографічну) стратифікацію термінологічних одиниць. Побудова концептуальної моделі поняття MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, яка стає основою для семантичної (тематичної) стратифікації термінів, спирається на *методику моделювання концептуальних мереж*, розроблену С. Жаботинською [Жаботинська 2011: 1 – 11; Жаботинская 2013: 47 – 76], а також на праці вчених, які досліджували сучасну термінологію менеджменту і з позиції традиційної лінгвістики, і в руслі нових лінгвістичних парадигм за такими напрямками: 1) прагматичним (К. Житнікова, І. Ізвольська); 2) лексико-семантичним (Ю. Зацний, М. Белозьоров, М. Костева, К. Житнікова); 3) функціональним (О. Агаєва); 4) когнітивно-дискурсивним (Л. Науменко, В. Косякова); 5) лінгвокультурологічним (О. Клименко, О. Агаєва).

Актуальність дослідження зумовлена тим, що термінологічні одиниці англійської терміносистеми менеджменту функціонують майже в усіх сферах соціально-економічного життя суспільства, а отже, потребують комплексного, системного аналізу, здійснюваного з урахуванням традиційних положень дериваційних і семантичних студій, а також нових положень когнітивної лінгвістики, яка є провідним напрямом антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства.

У пропонованій статті ставимо за мету здійснити семантичну класифікацію термінологічних одиниць парцели ORGANIZATION /

ОРГАНІЗАЦІЯ як однієї зі складників концептуального домену MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Поставлена мета зумовлює необхідність розв'язати такі завдання: 1) виявити термінологічні одиниці парцели ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ, лексичні значення яких специфікують зміст парцели; 2) проаналізувати досліджувану парцелу з метою встановлення її ядерної зони та зони поширення; 3) представити семантичну класифікацію термінологічних одиниць парцели.

Численні терміни менеджменту номінують комплексне поняття MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, що є макроконцептом, або доменом, конституюваним низкою парцел, до складу яких входять конкретні тематично близькі концепти, позначені термінологічними одиницями. Компонентний аналіз лексичного значення терміна *management*, а також аналіз значень інших одиниць терміносистеми дозволили виокремити дев'ять парцел, які конституюють концептуальний домен MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Такими парцелами є: 1) MANAGEMENT / УПРАВЛІННЯ як діяльність, 2) MANAGER / УПРАВЛІНЕЦЬ, 3) GOAL / МЕТА управління, 4) ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ, 5) RESOURCES / РЕСУРСИ, 6) SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ, 7) PRODUCTION / ВИРОБНИЦТВО, 8) RESULT / РЕЗУЛЬТАТ, 9) ENVIRONMENT / СЕРЕДОВИЩЕ. Ці парцели поєднуються відношеннями, представленими низкою базисних пропозиціональних схем – акціональних схем контактної дії та каузації, посесивних партитивних схем, буттєвої локативної схеми та ідентифікаційної схеми характеристики:

- схема контактної дії
„**AG-агєнс** (MANAGER / УПРАВЛІНЕЦЬ) **дїє** (manages / керує = MANAGEMENT / УПРАВЛІННЯ) **на** **PT-пацієнс** (ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ) **з певною GL-метою** (GOAL / МЕТА)”;
- партитивна схема (1)
„**WH-ціле** (ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ) **має PR-частину** (RESOURCES / РЕСУРСИ)”;
- партитивна схема (2)
„**WH-ціле** (RESOURCES / РЕСУРСИ) **має PR-частину** (SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ)”;
- каузативна схема + локативна схема
„**CR-каузатор** (ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ) **робить** (produces / виробляє = PRODUCTION / ВИРОБНИЦТВО) **FT-фактив** (RESULT / РЕЗУЛЬТАТ) **ТАМ** / **LC-локатив** (ENVIRONMENT / СЕРЕДОВИЩЕ)”;
- схема характеристики
„**ID-ідентифікатив** (GOAL / МЕТА) **є СН-характеризатор** (RESULT / РЕЗУЛЬТАТ)”.

Концептуальна мережа домену MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ структурує його зміст і дозволяє здійснити семантичну класифікацію

термінів менеджменту, узгоджену із системою взаємопов'язаних термінологічних понять.

Парцели домену MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ мають різну термінологічну щільність, яка залежить від кількості термінів, співвіднесених із парцелою. За результатами кількісного аналізу, найбільша термінологічна щільність притаманна парцелам SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ (247 одиниць), MANAGEMENT / УПРАВЛІННЯ як діяльність (183 одиниці) і MANAGER / УПРАВЛІНЕЦЬ (129 одиниць), що зумовлено провідною роллю відповідних понять для визначення суті менеджменту: „управлінець керує підлеглими”.

Кожну з парцел аналізуємо з метою встановлення її ядерної зони та зони поширення.

Як приклад розглянемо парцелу (семантичну групу) ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ. Ядерна зона парцели номінується термінами, які належать до **семантичної підгрупи „організація”**. До її складу входять іменники на позначення об'єкта управління – *organization, institution, establishment, association, agency, firm, company, enterprise, business, concern, corporation*; прикметники, дериваційно пов'язані із зазначеними іменниками, – *organizational, institutional, institutionalized, institutionalary, agency-level, company-wide, business, corporate*; дієслова, від яких вони утворені, – *to organize, to institute, to establish, to associate, to concern*. Різниця в значеннях іменників та відповідних прикметників і дієслів полягає здебільшого в розмірі, сфері діяльності та в специфіці мети організації (прибутковості / неприбутковості).

Терміни **organization n, institution n, establishment n, association n** позначають соціальну групу – сукупність осіб, об'єднаних спільною метою, ідеєю, працею. Лексема **organization n** є найширшим поняттям, гіперонімом по відношенню до термінів, які номінують типи організацій: *a collection of people working together to achieve a common purpose; organization offers employment opportunities in large and small business, global business, and many nonprofit settings* [Schermerhorn 1993: 28]; *a social unit of people, systematically arranged and managed to meet a need or to pursue collective goals on a continuing basis* [NWDTEL 1993: 735]; *a group of persons organized for some end or work as association or nonprofit organization* [DAB 2000: 262]; *an organized group of people with a particular purpose* [LDCE 2001: 698]. Лексема **institution n** позначає зазвичай неприбуткову організацію: *an organization founded for a religious, educational, professional, or social purpose* [ODBE 2002: 148]; *establishment, foundation, or organization created to pursue a particular type of endeavor* [LDCE 2001: 458]; *a significant practice, relationship, or organization in a society or culture* [WNWDAL 1996: 385]. Лексема **establishment n** може вказувати як на прибуткову, так і на неприбуткову організацію: *a business organization, public institution, or household* [DAB

2000: 106]; *a public or private institution, such as a hospital or school* [NOAD 2001: 391]; *a business organization, public institution, or household* [LBED 2000: 131]. Термін **association n** репрезентує вузьке поняття, яке використовують у певних сферах на позначення об'єднання людей зі спільною метою, інтересами або на основі спільної професійної діяльності: *an organized group of people with a particular purpose* [NWDTEL 1993: 184]; *a group of people who have the same job, aim, or interest* [ODBM 2006: 31]; *a group of people or organizations who have the same aims or do the same kinds of work* [LBED 2000: 25].

Лексема **agency n** позначає організацію, яка надає послуги від імені іншої організації, фізичної особи чи групи осіб, або це державна організація, яка відповідає за певну сферу управління: *a business or other organization providing a specific service on behalf of another business, person, or group* [Schermerhorn 1993: 51]; *a government organization responsible for a certain area of administration* [CED 2003: 37].

Терміни **firm n**, **company n**, **enterprise n**, **business n**, **concern n**, **corporation n** у своїх значеннях мають спільний семантичний компонент „комерційна організація”, тобто організація яка здійснює економічну діяльність з метою отримання прибутку. Термінами **firm n** і **enterprise n** позначають здебільшого невеликі за розміром прибуткові організації – **firm n**: *a business or company, especially a small one* [CED 2003: 398]; *a business organization* [NWDTEL 1993: 469]; *a business concern, especially one involving a partnership of two or more people* [LBED 2000: 182]; **enterprise n**: *a business firm* [ODBE 2002: 153]; *a company or business, often a small one* [CED 2003: 614]. У значенні терміна **company n** присутня інформація про те, що це економічний об'єкт будь-якої форми власності: *any entity engaging in business, such as proprietorship, partnership, or corporation* [Certo 1989: 314]; *a legal entity, allowed by legislation, which permits a group of people, as shareholders, to apply to the government for an independent organization to be created* [WNWDAL 1996: 347]. Термін **corporation n** застосовують для позначення товариства, спілки, об'єднання юридичних чи фізичних осіб навколо спільних професійних або комерційних інтересів, зазвичай на акціонерних засадах зі спільним керівництвом (радою, правлінням): *a legal business entity created under state laws that has an identity separate from its owners* [Schermerhorn 1993: 658]; *a succession of persons or body of persons authorized by law to act as one person and having rights and liabilities distinct from the individuals forming the corporation* [ODBM 2006: 136]. Лексема **business n** позначає торговельно-виробниче підприємство, фірму, може бути неформальною назвою будь-якої комерційної організації: *an organization which produces and sells goods or which provides a service* [ODBE 2002: 68]; *a person, a group of people, company, firm, organization* [LDCE 2001: 106].

З о н а п о ш и р е н н я парцели ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ позначається термінами, які належать до таких **семантичних підгруп**:

• „структурні одиниці організації”: *headquarters n* – штаб-квартира; *branch n* – філіал, філія, відділення; *subdivision n* – підрозділ (організаційна одиниця); *department n* – відділ, підрозділ, бюро, цех; департамент, відділ; міністерство (підрозділ чи окремий відділ уряду); *division n* – відділ;

• „взаємодія (в) організації”: *interoffice adj* – міжофісний (що відбувається між підрозділами однієї організації); *interoffice adj* – міжофісний (що відбувається між підрозділами чи пов’язаний з кількома підрозділами однієї організації); *intercompany adj* – міжфірмовий (що відбувається між окремими фірмами); *interdepartmental adj* – внутрішній (що належить до різних підрозділів організації); *to interconnect v* – зв’язуватися; *to intercommunicate v* – спілкуватися, зв’язуватися між собою;

• „тип організації та її підрозділів”: *clerical adj* – канцелярський, конторський, офісний; *collegiate adj* – колегіальний; корпоративний; загальний; *divisional adj* – дивізійний (про організацію з дивізійною структурою управління); (що має відношення до підрозділу (відділу чи філіалу) компанії); *cabinet adj* – міністерський, урядовий; *industrial adj* – промисловий; *state-owned adj* – той, що належить державі; *contracting adj* – підрядний; що домовляється; що бере участь в угоді; *market-based adj* – що діє в умовах ринку; *commercial adj* – комерційний, торговий, торгівельний; такий, метою якого є отримання прибутку;

• „дії, пов’язані зі структурними змінами в організації”: *to departmentalize v* – департаменталізувати(ся) (напр., ділити організацію на функціональні підрозділи, відділи і т.і.); *to divisionalize v* – дивізіоналізувати (розбивати підприємство чи будь-яку іншу організацію на кілька окремих підрозділів); *to consolidate v* – об’єднуватися (про фірми, корпорації); *to refloat / to restructure v* – реорганізувати компанію (зі зміною структури капіталу);

• „якість діяльності організації”: *superefficiency n* – надмірна ефективність; *effective adj* – дієвий, результативний; *trustful adj* – що заслуговує на довіру; *profitable adj* – прибутковий, вигідний, дохідний, рентабельний; *remunerative adj* – прибутковий, вигідний, дохідний; *unremunerative adj* – неприбутковий, нерентабельний.

Загальна кількість термінологічних одиниць, співвіднесених з парцелою ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ – 94 одиниці (24 одиниці – назв понять ядерної зони, 70 одиниць – назв понять зони розширення парцели). Отже, доходимо висновку, що семантична підгрупа парцели ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ (94 одиниці), порівняно з іншими семантичними підгрупами парцел макроконцепту MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, виявилася менш численною в плані термінологічної наповнюваності. Водночас структурний тип організації, взаємодія (в) організації, дії, пов’язані зі структурними змінами в організації, а також якість діяльності організації, є однаково важливими для досягнення успішного результату функціонування організації. Найчисленнішою

семантичною підгрупою зони поширення парцели ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ виявилася група „тип організації та її підрозділів” (23 термінологічні одиниці).

Перспективу дальших досліджень убачаємо у вивченні функціонування термінів менеджменту у фахових і нефахових дискурсах.

Література

Жаботинська 2011 – Жаботинська С. А. Лексичні поля й нелінійна динаміка когнітивних структур / С. А. Жаботинская // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філологічна. – 2011. – Вип. 52. – С. 1 – 11; **Жаботинская 2013** – Жаботинская С. А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С. А. Жаботинская // Cognition, communication, discourse. International On-line journal – Когниция, коммуникация, дискурс : Междунар. электр. сб. науч. тр. Харьков. нац. ун-т имени В. Каразина. – 2013. – № 6. – С. 47 – 76; **Ивина 2003** – Ивина Л. В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминосистем / Л. В. Ивина. – М. : Акад. проект, 2003. – 301 с.; **Certo 1989** – Certo Samuel C. Principles of Modern Management / Samuel C. Certo. – 4-th ed. – Massachusetts : Allyn and Bacon Inc., 1989. – 646 p.; **Schermerhorn 1993** – Schermerhorn John R. Management for Productivity / John R. Schermerhorn, Jr. – 4-th ed. – N.Y. : John Wiley & Son, Inc, 1993. – 758 p.; **CED 2003** – Collins English Dictionary. – 6-th ed. – Glasgow : HarperCollins Publishers, 2003. – 1791 p.; **DAB 2000** – Dictionary of American Business / ed. by P. H. Collin, R. Martinez, C. Weiland. – Teddington : Peter Collin Publ., 2000. – 413 p.; **LBED 2000** – Longman Business English Dictionary. – Harlow : Longman, 2000. – 533 p.; **LDCE 2001** – Longman Dictionary of Contemporary English : with New Words Supplement. – Barcelona : Pearson Edition Limited, 2001. – 1691 p.; **NWDTEL 1993** – New Webster’s Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury : Lexicon Publications Inc., 1993. – 1248 p.; **ODBE 2002** – Oxford Dictionary of Business English / ed. by A. Tuck, M. Ashby. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 493 p.; **ODBM 2006** – Oxford Dictionary of Business and Management. – L. : Oxford : Oxford University Press, 2006. – 4-th ed. – 565 p.; **NOAD 2001** – The New Oxford American Dictionary / ed. by E. Jewel, F. Abate. – N. Y. ; Oxford : Oxford University Press, 2001. – 2023 p.; **WNWDAL 1996** – Webster’s New World Dictionary of the American Language / ed. by D. B. Giralnik. – 2-nd ed. – New York : Prentie Hall Press, 1996. – 1692 p.

Сухачова Н. С. Семантична класифікація термінологічних одиниць парцели ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ як складника концептуального домену MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ

У статті здійснено семантичну (тематичну) класифікацію термінів парцели ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ на основі концептуальної

моделі поняття MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Англomовні терміни менеджменту номінують комплексний макроконцепт MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, що є доменом, відносно якого визначається зміст термінологічних одиниць. Цей домен конституюється дев'ятьма парцелями: MANAGEMENT / УПРАВЛІННЯ, MANAGER / УПРАВЛІНЕЦЬ, GOAL / МЕТА управління, ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ, RESOURCES / РЕСУРСИ, SUBORDINATES / ПІДЛЕГЛІ, PRODUCTION / ВИРОБНИЦТВО, RESULT / РЕЗУЛЬТАТ, ENVIRONMENT / СЕРЕДОВИЩЕ. Парцели поєднуються в мережу на підставі зв'язків, представлених низкою базисних пропозиціональних схем. Зміст парцел визначається концептами, які формують їхню ядерну зону та зону поширення, що специфікує поняття ядерної зони. Концептуальна модель домену MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ слугує основою для семантичної класифікації термінів менеджменту, їх розподілу на семантичні групи й підгрупи. Наповнюваність семантичних груп і підгруп, установлювана на підставі кількісного аналізу відповідних термінологічних одиниць, залежить від важливості номінованого домену або концепту для визначення суті управлінської діяльності. Парцелу ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ проаналізовано на предмет її термінологічної щільності.

Ключові слова: термін, англomовна терміносистема менеджменту, концепт, концептуальна модель, парцела, семантична класифікація.

Сухачева Н. С. Семантическая классификация терминологических единиц парцеллы ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ как составляющей концептуального домена MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ

В статье осуществляется семантическая (тематическая) классификация терминов парцеллы ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ, основанная на сетевой концептуальной модели понятия MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ. Англomовные термины менеджмента именуют комплексный макроконцепт MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ, рассматриваемый в исследовании как домен, относительно которого определяется содержание терминов. Этот домен конституируется девятью парцеллами: MANAGEMENT / УПРАВЛЕНИЕ, MANAGER / УПРАВЛЕНЕЦ, GOAL / ЦЕЛЬ, ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ, RESOURCES / РЕСУРСЫ, SUBORDINATES / ПОДЧИНЕННЫЕ, PRODUCTION / ПРОИЗВОДСТВО, RESULT / РЕЗУЛЬТАТ и ENVIRONMENT / СРЕДА. Парцеллы объединяются в концептуальную сеть на основе связей, представленных рядом базисных пропозициональных схем. Содержание парцелл определяется концептами, формирующими их ядерную зону и зону расширения, которая специфицирует понятия ядерной зоны. Концептуальная модель домена MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ служит основанием для семантической классификации терминов менеджмента, их

распределения по семантическим группам и подгруппам. Наполняемость семантических групп и подгрупп, устанавливаемая путем количественного анализа соответствующих терминов, зависит от значимости именуемого домена или концепта для определения сути управленческой деятельности. Парцеллу ORGANIZATION / ОРГАНІЗАЦІЯ домена MANAGEMENT / МЕНЕДЖМЕНТ проанализировано на предмет ее терминологической плотности.

Ключевые слова: термин, англоязычная терминосистема менеджмента, концепт, концептуальная модель, парцелла, семантическая классификация.

Sukhachova N. S. Semantic classification of the terminological units of the parcel ORGANIZATION as a constituent of MANAGEMENT conceptual domain

This article analyzes the English terminological system of management from the semantic and cognitive linguistic perspectives. The study proposes a semantic classification of the terminological units of the parcel ORGANIZATION as one of constituents of MANAGEMENT conceptual domain. The semantic classification is grounded on the network model of MANAGEMENT conceptual domain constituted by eight parcels (MANAGEMENT, MANAGER, GOAL, ORGANIZATION, RESOURCES, SUBORDINATES, PRODUCTION, RESULT and ENVIRONMENT) linked by basic propositional schemas: the Action Frame (contact schema and causative schema), the Possession Frame (part-whole schema and inclusion schema), the Thing Frame (locative schema). This conceptual model is modeled on the basis of the methodology developed for conceptual analysis of linguistic meanings and called „semantics of lingual networks”. Each parcel retains concepts that belong to the central zone and its extension that specifies the central zone. Terminological semantic groups and sub-groups identified on the conceptual grounds are further analyzed with regard to their density. The density of the semantic groups and sub-groups, grounded on the basis of quantitative analysis of the appropriate terminological units of English terminological system of management, depends on the importance of a certain domain or concept for determination of the essence of management activity. The notions of the central zone are essential for terminological system. They are represented by nouns, adjectives and verbs with a common word-formation stem. The zone of extension of a parcel includes concepts that specify concepts of the central zone and represented by different parts of speech. The parcel ORGANIZATION was analyzed for the purpose of its terminological density.

Key words: term, English terminological system of management, concept, conceptual model, parcel, semantic classification.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2016 р.

Прийнято до друку 23.09.2016 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Глуховцева К. Д.